

Ірина Сидор

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Юлія Капітула

студентка гр. ФПФМ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ В УКРАЇНІ

Стан бюджетної системи є найважливішим критерієм економічної ситуації в країні. За допомогою бюджету ми можемо отримати повну інформацію про доходи та витрати країни, а також про можливість фінансування витрат держави на різних рівнях системи бюджету.

Бюджетний дефіцит зазвичай виступає як негативне явище в економіці, що спричиняє спад виробництва, інфляцію, політичну кризу, зростання боргу, низький рівень життя тощо. Якщо країна динамічно розвивається, раціонально управляє бюджетними коштами та має стійке економічне становище, то в такому випадку дефіцит є навпаки позитивним явищем, він може сприяти зростанню ВВП.

В Україні одна із найактуальніших проблем є дефіцитність держави. Він зумовлений тим, що наша держава постійно відчуває нестачу коштів вже протягом тривалого проміжку часу та потребує кардинальних змін у проведенні реформ у багатьох сферах, підвищення якості адміністративних та соціальних послуг, покращенні податкової політики та удосконаленні нормативно-правового забезпеченні бюджетного процесу.

Є різні причини виникнення бюджетного дефіциту, але зазвичай він є наслідком незбалансованості видатків і доходів бюджету. Серед загальних факторів, які впливають на формування дефіциту бюджету є:

- неефективна система оподаткування результату підприємницької діяльності; циклічні коливання в економіці;
- виникнення надзвичайних ситуацій;
- низький ВВП, що призводить до низьких загальних доходів;
- високі витрати на субсидії різним галузям;
- некомпетентність керівництва держави; слабкий фінансовий контроль над цільовим використанням бюджетними коштами із боку держави;
- низький рівень життя населення та соціального забезпечення;
- інфляція;
- невчасне проведення структурних реформ в економіці тощо [1].

Аналізуючи дані причини для країни, можна виділити військові, економічні та політичні чинники. Найближчим часом їх важко буде усунути, оскільки бюджетний дефіцит України вже довгий період перебуває в хронічному становищі та має нестабільний політичний стан.

У 2020 році ще однією з особливостей бюджетного процесу стає неспроможність держави реалізувати раціональні ініціативи. У квітні 2020 року було створено спеціальний Фонд для боротьби з коронавірусом, що стало ще

однією причиною зменшення бюджету. На забезпечення ресурсів Фонду уряд використав майже 100 млрд грн, разом із фондом у 200 млрд грн. Однак, згодом було ухвалено рішення, яке дозволило використовувати кошти Фонду на непрофільні потреби, такі як будівництво та ремонт доріг (близько 35 млрд грн було заплановано, щоб здійснити цю ціль). Пандемія спричинила такі наслідки для держави, як скорочення експорту, імпорту, ВВП та залучення інвестицій, погіршилась виробнича сфера, зросло безробіття, суттєвого зменшились доходи населення та доходи від підприємницької діяльності, прояв інфляції тощо.

Військове вторгнення 24 лютого 2022 року російської федерації на територію України та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару українській економіці, що, безумовно, відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного року [2]. Урядом негайно були вжиті першочергові заходи щодо переорієнтування бюджету країни на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення. Військова агресія росії проти України позбавила життя і скалічила долі мільйонів українців, зруйнувала виробничі активи і загальмувала економічну діяльність. Такі процеси не могли не позначитися на доходах бюджету. На думку експертів, відновлення світової економіки буде тривалим.

Фінансування бюджетного дефіциту проводиться за рахунок зовнішніх та внутрішніх позик, грошово-кредитної емісії. Інфляцію спричиняє саме емісія, створюючи занепад економіки. До основних зовнішніх кредиторів України відносять міжнародні фінансові інститути, а саме Європейський Союз, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. Внутрішні кредитори, як правило є банки, населення, фінансові та кредитні установи. Україна найбільше використовує кредитний метод для подолання бюджетного дефіциту [3].

Запорука успішного подолання бюджетного дефіциту є розвиток соціально-економічної сфери. Необхідно постійно контролювати розмір дефіциту бюджету. Прийнято вважати, що бюджетний дефіцит, який не перевищує 5% ВВП країни, то він є допустимий [4].

На основі проведеного дослідження, можна запропонувати такі теоретичні напрямки для подолання бюджетного дефіциту, а саме:

– збільшення доходів – пов'язаний з вдосконаленням податкової політики, яка стимулюватиме виробників збільшувати обсяги виробництва та його розвиток. Це стане передумовою для зростання національного доходу, як головного джерела поповнення ресурсів бюджету.

– зміни структури видаткової частини – цей напрям пов'язаний зі зміною шляхів інвестування бюджетних коштів. Державі потрібно вкладати кошти в такі сфери життєдіяльності, які б майбутньому забезпечили стабільні надходження до бюджету. Скоротити фінансування державних цільових програм, які на сьогодні не є першочерговими.

Варто відмітити, що боротьба з бюджетним дефіцитом має починатись з покращенням ефективності економіки, створення її позитивної динаміки. Тому необхідно постійно шукати і здійснювати такі заходи, для подолання дефіциту,

щоб з однієї сторони стимулювали надходження грошових коштів до бюджетного фонду країни, а з іншої – скорочували державні витрати. Сильна економічна база є джерелом збільшення бюджетних коштів та запорукою фінансової стабільності кожної країни.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: підручник / за ред. В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко, З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 460 с.
2. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2020-2023 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>
3. Коляда Т. А. Бюджетний дефіцит України: сутність, причини виникнення та особливості управління. *Modern economics*. 2018. № 12. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2018_12_17.
4. Сидор І. П., Петрушка О. В. Моніторинг формування зовнішнього державного боргу України. *Фінансовий простір*. 2019. № 3 (35). С. 178-191.